

Svar på skriftligt spörsmål SSS 231/2026 rd

Svar på skriftligt spörsmål om att stärka förutsättningarna för multilokalitet

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 231/2026 rd undertecknat av riksdagsledamot Jaana Strandman /saf:

Hur beaktas multilokalitetens inverkan på servicebehovet i kommunerna och välfärdsområdena,

vilka åtgärder vidtas för att stärka förutsättningarna för multilokalitet på olika håll i Finland till exempel i fråga om digitala tjänster, möjligheter till distansarbete och flexibla boendelösningar och

hur förenhetligas kommunernas praxis för ändring av fritidsbostäder så att de används för permanent boende så att jämlikheten mellan medborgarna blir bättre än i nuläget?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Regeringsprogrammet betonar att befolkningsutvecklingen, det ekonomiska läget, segregationen och många andra fenomen förutsätter att kommunerna förnyas sig och ser över sin verksamhet. Regeringen identifierar ökad multilokalitet som ett betydande samhällsfenomen.

I utredningen Framtida multilokalitet i Finland – Utredning om medlemskap i två kommuner (FM:s publikationer 3/2018) som utarbetats inom projektet Framtidens kommun konstateras att digitaliseringen och nya arbetsformer har lett till ökad multilokalitet och förändrat karaktären på platsbunden gemenskap. Enligt utredningen borde kommunernas verksamhetssätt utvecklas så att de blir mer människoorienterade, inkluderande och flexibla så att de betjänar både fast bosatta och personer som tillfälligt vistas i kommunen. I utredningen konstateras att stärkt delaktighet stöder kommunens livskraft, vilket gör det motiverat att stödja utvecklingen av kommunernas strategier för att främja multilokalitet.

På basis av det som beskrivits ovan infördes ett tillägg i 22 § 2 mom. i kommunallagen 2019 i syfte att beakta multilokalitet bättre än tidigare. Enligt motiveringarna i regeringens proposition (RP 280/2018 rd) syftade ändringen till att stärka möjligheterna att delta och påverka även för dem som regelbundet eller under en längre tid vistas eller bor i kommunen.

De kommuneconomiska konsekvenserna av multilokalitet har granskats i statsrådets utrednings- och forskningsverksamhets (VN TEAS) projekt om effekterna av multilokalitet på den kommunala ekonomin i Finland, vars slutrapport publicerades 2023 under namnet Effekterna av multilokalitet på den kommunala ekonomin – Flermetodsundersökning av kommunerna i Fastlandsfinland. Projektet genomfördes i samband med stärkandet av statsrådets kunskapsunderlag om ef-

fekterna av multilokalitet på kommunerna, tjänsterna och den regionala utvecklingen. Enligt utredningen är effekterna av multilokalitet på den kommunala ekonomin och serviceproduktionens nettokostnader som helhet ringa. Enligt undersökningen kan multilokalitet lokalt öka efterfrågan på vissa tjänster i synnerhet vid koncentrationer av fritidsboende, men effekterna varierar från kommun till kommun. I undersökningen identifierades inget behov av betydande riksomfattande förändringar i kommunernas service- eller finansieringssystem på basis av multilokalitet.

I undersökningen betonades behovet av att stärka kunskapsunderlaget om multilokalitet samt öka kommunernas medvetenhet om olika multilokalitetsgruppers utgifts- och inkomsteffekter i kommunernas ekonomiska planering. Dessutom konstaterades att multilokalitet borde kopplas till utvecklingen av kommunerna, särskilt i kommuner där fenomenet är vanligt. I undersökningen betonades även behovet av att uppmuntra kommunerna att följa utvecklingen av serviceavgifterna och fastighetsskatteintäkterna samt bedöma deras tillräcklighet i förhållande till kostnaderna som multilokaliteten orsakar. Dessutom uppmuntras kommunerna att nätverka och utveckla informationsutbytet om god praxis i anslutning till multilokalitet i planeringen av markanvändningen och infrastrukturen, produktionen av tjänster samt inkludering av multilokala grupper. På det här sättet säkerställs att utnyttjandet av möjligheterna som multilokalitet innebär även genomsyrar kommunernas strategiska beslutsfattande och verksamhetsplanering. Effekterna av multilokalitet på servicebehovet i kommunerna beaktas i första hand genom att utveckla kunskapsunderlaget och uppföljningen för att bedöma den faktiska användningen av tjänsterna och efterfrågan på dem.

Enligt 47 § i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) får en person välja vid vilken hälsovårdscentral eller vilken hälsostation vid en hälsovårdscentral han eller hon vill få icke-brådskande hälso- och sjukvårdstjänster oavsett inom vilket välfärdsområdes område hälsovårdscentralen eller hälsostationen finns. Valet kan gälla endast en hälsovårdscentral eller hälsostation åt gången. Personen kan välja hälsovårdscentral eller hälsostation på nytt tidigast ett år efter det föregående valet. Enligt 50 § i hälso- och sjukvårdslagen ska brådskande sjukvård, inbegripet brådskande mun- och tandvård, mentalvård, missbrukarvård och psykosocialt stöd, ges till den patient som behöver det oberoende av var patienten är bosatt. Välfärdsområdet samt i Nyland välfärdsområdena, Helsingfors stad och HUS-sammanslutningen ska ordna verksamheten så att en patient i brådskande fall omedelbart får bedömning och vård av en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården under alla tider på dygnet.

Enligt 55 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) kan den som önskar flytta och bli invånare i en kommun som ligger inom ett annat välfärdsområdes område, men på grund av ålder eller funktionsnedsättning eller av någon annan liknande orsak inte kan bo där utan familjevård, service på institution eller boendeservice, ansöka om dessa tjänster och därtill andra socialtjänster som han eller hon behöver hos det välfärdsområde inom vars område kommunen i fråga ligger, på samma grunder som om han eller hon var invånare i kommunen.

Den statliga finansieringen av välfärdsområdena bestäms i regel utifrån de stadigvarande invånarna. Till exempel får ett välfärdsområde fakturera andra välfärdsområden full ersättning för säsongsinvånare till den del som säsongsinvånare som bor i andra välfärdsområden använder social- och hälsovårdstjänsterna. I regeringens proposition med förslag till ändring av lagen om välfärdsområdenas finansiering och lagen om främjande av skärgårdens utveckling (RP 56/2026 rd) som för närvarande behandlas av riksdagen föreslås att bestämningsfaktorn för finansieringen

som gäller skärgårdsförhållanden ändras så att finansieringen riktas till välfärdsområden med skärgårdsförhållanden enligt den föreslagna nya definitionen i lagen om främjande av skärgårdens utveckling. I definitionen av välfärdsområde med skärgårdsförhållanden ska även områdets säsongboende beaktas.

Enligt lagen om ordnande av räddningsväsendet (613/2021) ska servicenivån för ett välfärdsområdes räddningsväsende motsvara de nationella, regionala och lokala behoven och olycksriskerna och andra risker,

Välfärdsområdena har under de senaste åren målmedvetet utvecklat digitala, platsoberoende tjänster, vars tillgänglighet och användbarhet har förbättrats avsevärt och användargruppen har utvidgats i alla välfärdsområden. Ministerierna har till exempel vid beviljandet av välfärdsområdenas fullmakter att uppta lån betonat effektivisering av utvecklingen av tillgängliga och lättanvända digitala tjänster för invånarna vid sidan av allt tätare servicenät. Det har gjorts försök att jämna ut skillnaderna mellan områdena, vilket skapar förutsättningar för att flexibelt ordna mer permanent eller tillfälligt boende även utanför de största centrumerna. Även inom företagshälsovården har samma utveckling skett, vilket möjliggör platsoberoende även vid distansarbete och olika boendelösningar.

Multilokalitet är ett märkbart samhällsfenomen som är kopplat till digitaliseringens framskridande, ökningen av platsoberoende arbete samt regionernas livskraft. I statsminister Petteri Orpos regeringsprogram betonas att de offentliga tjänsterna och möjligheterna tryggas oberoende av bostadsort samt att Finland till fullo ska utnyttja de möjligheter som digitaliseringen och den tekniska utvecklingen ger. Regeringen har vidtagit och fortsätter främja flera åtgärder för att stärka förutsättningarna för multilokalitet. Med dessa åtgärder främjas särskilt tillgången till digitala offentliga tjänster, möjligheterna till distansarbete och regionernas tillgänglighet i enlighet med riktlinjerna i regeringsprogrammet.

I regeringsprogrammet ses digitaliseringen som ett av de viktigaste sätten att förbättra de offentliga tjänsternas kvalitet, effektivitet och tillgänglighet i hela landet. I enlighet med detta har regeringen främjat prioriteringen av digitala tjänster och utvecklat servicehelheter som hänför sig till livshändelser så att medborgarna kan sköta sina ärenden digitalt oberoende av var de befinner sig. Exempel på prioritering av digitala tjänster är bland annat främjandet av elektronisk myndighetskommunikation och användningen av Suomi.fi-meddelanden i första hand för dem som använder elektroniska tjänster inom den offentliga förvaltningen.

Regeringen genomför målen i Finlands digitala kompass, där utvecklingen av offentliga tjänster är ett av fyra centrala delområden och där tjänsterna byggs upp på ett användarorienterat och platsoberoende sätt, stärker informationens interoperabilitet och informationens rörlighet mellan myndigheterna, vilket minskar behovet av att uträtta ärenden och gör användningen av tjänsterna smidigare samt utvecklar säkra digitala identitetslösningar och lösningar för att uträtta ärenden samt säkerställer tjänsternas tillgänglighet.

I regeringsprogrammet fastställs att Finland är en föregångare inom digitalisering och utnyttjar teknikens möjligheter till fullo. För att uppnå detta mål har regeringen främjat tillgången till hel-

täckande och tillförlitliga datakommunikationsförbindelser i hela landet som en del av den digitala omställningen. Vid verkställandet av Finlands digitala kompass eftersträvas omfattande täckning av snabba bredbandsförbindelser (bl.a. gigabit-förbindelser och 5G) som möjliggör användning av digitala tjänster och distansarbete på olika håll i landet. Fungerande förbindelser är en viktig förutsättning för multilokalt boende, arbete och möjlighet att uträtta ärenden.

I enlighet med regeringsprogrammet utvecklas arbetslivet så att det blir mer flexibelt och mångsidigare arbetsformer stöds. Inom statsförvaltningen har uppdaterad praxis för distans- och hybridarbete införts, enligt vilken distansarbete är möjligt i stor utsträckning när arbetsuppgifterna tillåter det, digitala verktyg och säkra förbindelser som gör det möjligt att arbeta på flera olika platser utnyttjas och samordningen av arbetet och det övriga livet stöds med hjälp av flexibla arbetstider. Dessa åtgärder stöder ökad multilokalitet både inom den offentliga sektorn och på arbetsmarknaden i vidare bemärkelse.

Kommunernas lokala förhållanden varierar och för att beakta detta har kommunerna omfattande prövningsrätt och ansvar för markanvändningen och byggandet i den egna kommunen. Kommunen har rätt att i sin planläggning besluta vilka områden som endast anvisas för fritidsboende och vilka områden som anvisas för permanent boende. Permanent boende medför bland annat skyldigheter för kommunen att ordna service. De centrala bestämmelserna i bygglagen i fråga om detta gäller bygglov och undantagslov. Enligt 42 § 3 mom. 3 punkten i bygglagen behövs alltid bygglov när ändamålet med byggnaden eller en del av den ändras väsentligt. En ändring av en fritidsbostad så att den används för permanent boende betraktas som en sådan väsentlig ändring av ändamålet som avses i lagrummet. Ändring av en fritidsbostad till permanent boende förutsätter således alltid bygglov. Kommunen beviljar bygglov om förutsättningarna för beviljande av bygglov enligt bygglagen uppfylls. Om området är ett område i behov av planering enligt 16 § i lagen om områdesanvändning, tillämpas också de förutsättningar för placering på områden i behov av planering som anges i 46 § i bygglagen.

Om området enligt detaljplanen eller generalplanen har anvisats endast för fritidsboende, förutsätter en ändring av användningsändamålet från fritidsbostad till permanent boende utöver bygglov även undantagslov enligt 57 § i bygglagen. Undantagslov krävs i regel också när det är fråga om ett strandområde för vilket det inte finns någon gällande detaljplan eller generalplan som direkt styr byggandet. Enligt 57 § i bygglagen kan kommunen av särskilda skäl bevilja undantagslov, om de förutsättningar för undantagslov som anges i paragrafen uppfylls.

Enligt 18 § i bygglagen kan kommunen i byggnadsordningen ange de områden inom vilka och de förutsättningar under vilka det inte krävs undantagslov eller granskning av förutsättningarna för placering på ett område i behov av planering innan bygglov kan beviljas för att ändra en fritidsbostad så att den används för permanent boende. En föreskrift i byggnadsordningen kan endast gälla områden där en ändring av användningsändamålet inte har några betydande skadliga miljökonsekvenser eller andra betydande och skadliga konsekvenser. En föreskrift i byggnadsordningen kan inte gälla områden som i planen har anvisats för fritidsboende.

Kommun- och regionminister Anna-Kaisa Ikonen